

Lehramts - Praeparanden und Lehrer an den slowenischen Volksschulen. Laibach, 1830. 8°. 108 S.

V predgovoru pripoveduje, da je bilo ukazano, naj šole po deželi imajo se v domačem jeziku, kar je, pravi kaj vgodno jeziku in slovstvu slovenskemu, in da je bil naprošen spisati v ta namen kratko slovnico. Spisal jo je po svoji veliki slovnici ljudskim učiteljem in učiteljskim pripravnikom, in da bi se jim bolje vjemalo, je posnel slovniske izraze po nemški v ljudskih šolah tedaj navadni slovnici. Namenil jo je pa tudi ptujcem, katerim je že sedaj ali bode v prihodnje treba kolikor toliko znati jezik slovenski. Pa je res krepka in lahka slovničica. Kratko pa dobro kaže obrazila, v katerih je slovenščina tako bogata, po njihovih pomenih; na koncu ima tudi nekatere izreke in pogovore.

Da se narod budi in lika, in da se pospešuje res slovstvo njegovo, ni dosti, da se uči le svojega jezika; treba je tudi, da se mu razlagajo drugi potrebni nauki v materni besedi. V ta namen je sestavil Metelko v pocirilici (tako je imenoval sam svoj pravopis):

e) Številstvo za slovenske šole po c. k. državah. V Ljubljani, 1830. 8°. 141 str.

To je prevod iz nemškega: „Anleitung zur Rechenkunst zum Gebrauch der deutschen Schulen in den k. k. Staaten“. Ako se ne motim, je to knjižico zložil ali poslovenil bil že Vodnik; primerno vredil jo je sedaj Metelko. V kazalu se vidi, da uči knjiga v XI. stavah na pr.: kaj je številkat; skladev, odkladev, nakladev, razkladev sprimkanih števil; drobižev, debelitev; kaj so drobovi, permere, spermere, prosta, lična in nelična tristavka v celinah in drobvih, perhitljeji v štirih šetbah, v drobvih, tristavkah itd.

### ***Učitelji, šolski možje, šolski prijatelji!***

Šola je lepa in koristna naprava. Srečen je narod, ki ima dobro vredjene šole. Dobre šole, zlasti prav osnovane in z vsem preskerbljene ljudske šole pomorejo veliko veliko k njegovemu blagostanju, k njegovi časni in večni sreči!

Kakošne so pa ljudske šole v naši ozi domovini, v naši preljubi kranjski deželi? So li v takem stanu že, da morejo zdatno pospeševati blagostanje našega ljudstva? Žalibog, da niso! Naša ljudska šola ima še obilo obilo pomanjkljivosti. Vse tū naštetih bi bilo odveč. Sej jih šolski možje tudi pri nas prav pogostoma odkrivajo. Le ene naj omenimo. Šola potrebuje duševne

in materijalne podpore. Šolske namene pospeševati bi moralo splošno občinstvo. To se pa pri nas ne zgodi.

Zavoljo tega smo osnovali v Idriji društvo z imenom „Šola“, ki bode imelo važno in težavno nalogo: **materijalno** podpirati revno kranjsko ljudsko šolstvo. V ta namen bode društvo po vsem Kranjskem in tudi drugod pri šolskih možeh, šolskih prijateljih in domoljubih pobiralo blagovoljne darove v denarji, knjigah, šolskih pripravah, učnih pomočkih i. t. d.

Z dobljenim denarjem bode društvo kupovalo razne šolske potrebščine, in jih darovalo ubogim ljudskim šolam, slabo plačanim učiteljem in revnim učencem.

Pred vsem bodo dobivali take darove tisti učitelji in tiste šole, ki se sami kot pravi udje pri društvu vdeležujejo. Ako bode društvo z obilim blagom razpolagati moglo, delili se bodo včasih tudi drugim šolam in učiteljem male podpore.

Da bode pa društvo naše revne šole res preskerbovati moglo z omenjenimi šolskimi rečmi, katerih jim tako zelo primanjkuje, da ravno zavoljo tega napredovati ne morejo; potrebovalo bode samo veliko, veliko podpore. Zarad tega podpisani osnovalni odbor vljudno vabi, da pristopijo k društvu:

a) ljudski učitelji na Kranjskem, da bodo dobili za mali donesek veliko večje povernilo, obstoječe v raznih, za svoj stan primernih knjigah in drugih potrebnih in koristnih rečeh;

b) ljudske šole, t. j. šolska predstojništva, krajni šolski sveti, da bodo šole dobivale razne učne pomočke, revni učenci šolske knjige in priprave;

c) šolske prijatelje in domoljube, da društvu pomagajo kot podporni udje ali kot dobrotniki, ki društvu večje ali manjše darove naklanjajo. Najmanjša stvar se radovoljno in hvaležno sprejme.

Verh tega vljudno prosimo vse učitelje in šolske prijatelje, da naše društvo živo priporočajo, da nabirajo ude in darove, ter jih simkaj naznanjajo in pošiljajo. Tiste šolske može, ki bi to opravilo stalno prevzeti blagovolili, prosimo, da bi nam to kmali naznanili. (§. 12.)

Društvo prične svoje delovanje s 1. avgustom t. leta. Do 1. oktobra bode pobiralo doneske, in meseca novembra bode prvi-krat vdeležnikom naklonilo to, kar bode dosihmal nabralo.

Društvo ne bode denarja na kapitale kupičilo, — vse bode tukaj šolam razpošiljevalo; kajti tñ velja: nagla pomoč je zdatna pomoč.

Naznanila k pristopu, doneski in darovi naj se začasnemu blagajniku J. Lapajne-tu, učitelju v Idriji, pošiljati blagovolijo.

V Idriji, 24. julija 1871.

Osnovalni odbor:

|                                                            |                                                |                                  |
|------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|----------------------------------|
| <i>F. Stegnar,</i><br>c. k. okrajni šolski nad-<br>zornik; | <i>Gr. Žerjov,</i><br>c. k. sodnijski pristav; | <i>Št. Lapajne,</i><br>tergovec; |
| <i>J. Rupnik,</i><br>učitelj;                              | <i>J. Lapajne,</i><br>učitelj.                 |                                  |

## Pravila

društva v podporo kranjskemu ljudskemu šolstvu s sedežem v Idriji.

Namen društva.

### §. 1.

Namera društva je: materijalno podpirati kranjsko ljudsko šolstvo.

Pripomočki.

### §. 2.

1. Da društvo doseže svoj namen, bode pri družabnikih pobiralo vpisnino in letne doneske, pri šolskih prijateljih in dobrotnikih pa vsakorsne blagovoljne darove v denarjih, knjigah, učnih pomočkih in šolskih pripravah.

2. Z dobljenim denarjem in raznimi darovi se bode pomagalo kranjskemu ljudskemu šolstvu s tem, da bode revnim šolam kupovalo učne pomočke in ubogim učencem šolske priprave, da hode slabo plačanim pa pridnim ljudskim učiteljem dajalo primerne knjige za daljno izobraževanje, pa tudi denarne podpore, da bode pisatelje knjig za domače ljudske šole materijalno podpiralo, in da bode po svoji moči gmotno pospeševalo vse, kar bi povzdigovalo kranjsko ljudsko šolstvo.

Družabniki.

### §. 3.

K društvu more pristopiti slehern, kteremu je mar, domačemu šolstvu pomagati.

## §. 4.

Družabniki se delé: v prave in podporne ude.

Pravi udje so a) ljudski učitelji in b) ljudske šole na Kranjskem.

Podporni udje so drugi, ki vpisnino in letne doneske društvu redno odrajujejo.

Verh teh udov se razločujejo še društveni in šolski dobrotniki, ki kedaj po tem društvu kranjskemu ljudskemu šolstvu naklanjajo razne darove.

Te dobrotnike zapisuje društvo v spominjsko knjigo.

## Dolžnosti družabnikov.

## §. 5.

Vsak družabnik I. verste plača pri vstopu 2 gold. vpisnine in potem 4 gold. na leto; družabnik II. verste 1 gold. vpisnine in 2 gold. na leto; družabniki III. verste 50 kr. vpisnine in 1 gold. na leto.

## §. 6.

Kdor izmed podpornih družabnikov eno leto potem, ko je bil opominjan, ne plača društvenine, se izbriše iz društva. Pravi družabnik mora plačati vsaj polovico svojega letnega doneska do 1. oktobra vsacega leta, drugo polovico pa vsaj do 1. februarja. Kdor iz med pravih družabnikov ne odrajuje redno, nima pravice do društvenih povernil.

## §. 7.

Čast in ljubezen do šolstva in omike svojega naroda ukazuje vsakemu družabniku, da po svoji moči podpira vse društvene namer, da tedaj društvu pridobuje novih udov in šoli novih dobrotnikov in prijateljev.

## Pravice družabnikov.

## §. 8.

Vsak družabnik, bodi si pravi ali podporni, ima pravico, da sme hoditi k društvenim shodom, da tu govori in nasvetuje, da glasuje, voli in da sme tudi voljen biti.

## §. 9.

Pravi udje vseh treh verst, t. j. učitelji in šole, dobodó sleherno leto po dvakrat, meseca novembra in aprila, za svoj letni donesek večje povernilo, obstoječe v učnih pomočkih, šolskih knjigah in pripravah, knjigah za učiteljevo daljno izobraževanje in po mogočnosti tudi v denarjih.

Razumno je, da za večí letni donesek dajalo se bode tudi večé povernilo.

Pravi udje morejo tudi željo izreči, ktere šolske reči naj se jim naklonijo. Po mogočnosti se bode takim željam vstrezalo.

Darovi se bodo delili, ako bode društvena blagajnica v stanu, tudi takim revnim ljudskim učiteljem in šolam na Kranjskem, ki se zarad ubošstva ali družih opravičenih nevgodnih okoliščin pri društvu vdeleževati ne morejo.

Podporni udje pa ne morejo zahtevati odškodnine za plačano društvenino.

### Gospodarenje.

#### §. 10.

Društveno gospodarjenje oskerbuje odbor, v katerem je 18 odbornikov, 6 idrijskih in 12 vnanjih — po eden v posamnih šolskih okrajih na Kranjskem in eden v Ljubljani. Odbornike voli občni zbor. Odborniki si pa med seboj izvolijo prvosednika, zapisnikarja in blagajnika.

#### §. 11.

Prvosednik sklicuje odborove seje, jih vodi ter podpisuje sam ali z zapisnikarjem vred vsa pisma, ki zadevajo društvo.

Zraven tega nakupuje z blagajnikom vred po odborovem naročilu razne reči, ki se darujejo šolam in učiteljem.

Zapisnikar piše pri sejah zapisnik, sprejemlje društvena pisma, spisuje razne društvene zadeve, razpošilja družabnikom naznanila itd.

Blagajnik vpisuje ude, pobira, shranjuje in po odborovem naročilu izplačuje denarje, ter o vsem tem pri občnem zboru poroča in kaže račun.

#### §. 12.

Odbor sklicuje občni zbor in prevdarja, kako obračati društveno premoženje, da bi domačemu šolstvu naj bolj koristilo. Odbor odločuje torej, katerim revnim šolam in učiteljem naj se daruje to in uno.

Da so odborovi sklepi veljavni, morajo biti najmanj 4 idrijski udje in če le mogoče 1 ali 2 vnanja uda pričujoča. Odbor sklepa z nadpolovičino večino glasov. Kedar je enako glasov, razsodi prvosednik.

Posamnih odbornikov po deželi pa je verh tega dolžnost, da nabirajo društvu ude, jih naznanjajo blagajniku ter pobirajo doneske in mu jih odrajtujejo.

Tudi naj bi bila njih skerb, da društvu pridobé vedno več šolskih prijateljev in dobrotnikov.

## §. 13.

Vsako leto o šolskih praznikih skliče odbor občni zbor svojih družabnikov v Idrijo ali v Ljubljano.

## §. 14.

Občni zbor voli tri pregledovalce društvenih računov.

## §. 15.

Društveno imenje se ne sme deliti. Ako bi kedaj društvo nehalo, naj se gotovi denarji in drugo premoženje razdeli po odborovi razsodbi med kranjske ljudske šole in učitelje. Društvo pa neha takrat, kadar bi razun odbora ne imelo več nego 5 udov.

## §. 16.

Pravila se smejo prenarediti le v občnem zboru z večino glasov pričujočih družabnikov.

## §. 17.

Društvene prepire razsodi odbor. Če ta ne more poravnati nesloge, pride stvar pred občni zbor v razsodbo.

## Naj važniše kmetijske resnice za ljudsko šolo,

spisal Fr. Govekar.

(Dalje.)

V. Kaj pa, ako zemlji več neorganskih snov manjka?

O. Taka zemlja nikdar ne donáša kaj prida pridelka, in zato se tudi taki zemlji pravi nerodovitna zemlja.

V. Se dobé zemlje, ktere so od nature rodovitne!

O. Da, dobé se.

V. Kakšen je razloček med obema zemljama?

O. Ta - le razloček je: v rodovitni zemlji so vsi neorganski obstojni deli, ktere naše poljske in vertne rastline potrebujejo, v nerodovitni zemlji pa oni deli popolnoma manjkajo.

Naslednji razkazek stvar pojasnuje; tri verste zemlje se je preiskalo od vsake 1000 funtov, in števila kažejo, koliko funtov je v vsaki neorganskih snov.